

Iskustvo studiranja i mreže potpore za vrijeme COVID-19 pandemije

---

Marjančić, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:043571>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski studij sociologije (dvopredmetni)

Katarina Marjančić

**Iskustvo studiranja i mreže potpore za vrijeme
COVID-19 pandemije**

Završni rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Preddiplomski studij sociologije (dvopredmetni)

Iskustvo studiranja i mreže potpore za vrijeme COVID-19 pandemije

Završni rad

Student/ica:

Katarina Marjančić

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Karin Doolan

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Katarina Marjančić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Iskustvo studiranja i mreže potpore za vrijeme COVID-19 pandemije** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2021.

Iskustvo studiranja i mreže potpore za vrijeme COVID-19 pandemije

Sažetak

Ovaj završni rad donosi saznanja o promjenama s kojima su se studenti susreli za vrijeme pandemije uzrokovane COVID-a 19 virusom. Istraživanjem se pokušalo razumjeti i opisati njihova studentska iskustva, a saznaje se i tko je sve i kako studentima pružao podršku u novonastaloj situaciji. Metodom polustrukturiranog intervjua dobiveni su uvidi koji se temelje na iskazu petero sugovornika/ca. Ključni pojam rada je društveni kapital Pierra Bourdieia s obzirom da je fokus rada na resursima koji su studentima na raspolaganju i na izvorimatih resursa. Analizom se ustvrdilo da se promijenio studentski način života, promijenilo se održavanje socijalnih odnosa i također drugačije su se onbašale studentske obveze. Studenti su morali prijeći na online način izvođenja nastave. Saznalo se da im je prilagodba na online nastavu bila stresna, ali da su se s vremenom priviknuli iako smatraju da to ne može zamijeniti nastavu uživo. Naveli su pozitivne i negativne aspekte online nastave pa se tako saznalo da je pozitivno što mogu uštedjeti vrijeme dok je negativno što previše vremena provode pred ekranom. Intervjuima se saznalo da su im kolege, profesori i prijatelji bili najveći izvor podrške, a podršku su im pružali razgovorom, dijeljenjem materijala potrebnih za studij i razmjenom informacija.

Ključne riječi: društveni kapital, COVID-19, online nastava, promjene, mreža potpore

Study experience and support networks during the COVID-19 pandemi

This final thesis brings insights into the changes students encountered during the time of the Covid-19 pandemic crisis. It also provides insights into who supported students in the new situation and in what ways. The research consisted of semi-structured interviews conducted with five participants. It sought to understand and describe student experiences, that is, changes students experienced during the pandemic. The key concept drawn on is Bourdieu's social capital since the focus of the research is on the resources available to students as well as their sources. The analysis found that students' way of life changed, social interaction changed and they also performed student duties differently. They had to switch to online studying. It was found that adapting to online teaching was stressful for them, but that they got used to it over time, although they believe that it cannot replace live teaching. Students listed the positive and negative aspects of online teaching, including saving time as well as spending too much time in front of the screen.

Colleagues, professors and friends were their biggest source of support and in particular they supported them by talking to them, sharing the materials needed for college, exchanging information.

Key words: Social capital, Covid-19, online teaching, changes, support network

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Teorijska koncepcija rada.....	2
3. O istraživanju.....	5
3.1 Tema i istraživačka pitanja.....	5
3.2 Metoda i uzorak.....	5
4. Rezultati i rasprava.....	6
4.1 Iskustva online studiranja.....	6
4.1.1 Studiranje od doma – ometanje obitelji i tehnički problemi.....	6
4.1.2 Pozitivni i negativni aspekti online studiranja.....	8
4.1.3 Subjektivna procjena prilagodbe.....	9
4.2 Izvori podrške.....	11
5.2.1 Smanjeni društveni život i odnosi s prijateljima.....	11
5.2.2 Važni drugi.....	13
4.3 Razgovor kao oblik podrške.....	16
5. Zaključak.....	17
6. Prilozi.....	19
7. Popis literature.....	24

1. Uvod

Pojava pandemije COVID-19 koja je zahvatila svijet uvelike je promijenila živote. Vasu (2020) u svom članku *Sociološke perspektive: Društveni život virusa* predstavlja detaljan uvid u promjene obrazaca ponašanja koje su stupile zbog uvedenih mjera. Spominje samoizolaciju, zatvaranje tj. lockdown, blokirane granice. Tvrdi da će uvedene mjere ostaviti psihičke posljedice na ljude. Dosadašnje prakticiranje društvenog života "uživo" nije više u potpunosti ostvarivo zbog COVID-19 pandemije. (Vasu, 2020:1).

Pandemija je promijenila i način studentskog obrazovanja jer su studenti morali prijeći na online način izvođenja nastave. Uobičajene aktivnosti poput odlaska na predavanje, u menzu, na kavu su prekinute te se društveni život prebacio u virtualni svijet. Istraživanje *Studentski život tijekom pandemije Covida-19* (Doolan i sur., 2020) daje uvid u novonastale probleme i pojave u kontekstu nastave na daljinu. U uzorku kojeg su činili studenti visokog obrazovanja iz 41 europske zemlje, ističu se problemi prilagodbe kao što su manjak interakcije profesora i studenata tijekom online nastave te različiti tehnički problemi s kojima su se studenti susretali. Analizom prikupljenih podataka utvrđeno je kako je potrebno uložiti više u sustav izgradnje digitalne pismenosti, potrebne socijalne potpore i psihološke pomoći kako bi se održala adekvatna studentska motivacija (Doolan i sur., 2020: 52).

Ovaj završni rad naglasak stavlja na iskustvo studiranja za vrijeme pandemije, promjene na koje su studenti naišli, tko je sve činio njihovu mrežu potpore i na koji način. Rad uokviruje pojam društvenog kapitala. Naime, s obzirom na okolnosti, bilo je nužno da studenti imaju osobe na koje se mogu osloniti i s kojima mogu podijeliti iskustva novonastale situacije.

Rad je strukturiran na način da se u teorijskoj koncepciji rada objasni i definira Bourdieuv pojam društvenog kapitala, uz kratki osvrt na to kako Coleman i Putnam, kao istaknuti teoretičari društvenog kapitala, definiraju taj pojam. Nadalje, slijede predmet i cilj istraživanja kao i detalji o terenskim aspektima provedenog istraživanja. Rezultati i rasprava donose saznanja o promjenama na koje su naišli studenti te njihove mreže potpore, odnosno osobe koji su im bili oslonac za vrijeme online provedbe nastave.

2. Teorijska koncepcija rada

Temelj proučavanju društvenog kapitala postavili su već neki od klasika sociologije, poput Durkheima koji se još krajem 19. stoljeća u svojoj studiji o samoubojstvu referirao na važnost društvene integracije pojedinca u kontekstu zadovoljstva vlastitim društvenim položajem, kao i zadovoljstva pojedinca vlastitim položajem unutar društvene strukture i hijerarhije (Turner, 2003). Također je Karl Marx, unutar svoje konfliktne teorije postavio neke temelje definiranju društvenog kapitala, i to kada je govorio o dinamici društvenih grupa unutar iste klase te vrijednostima koje su dijeljene unutar iste društvene grupe, odnosno klase (Portes, 1998). Međutim, francuski je sociolog Pierre Bourdieu tijekom druge polovice 20. stoljeća dao najznačajniji doprinos proučavanju društvenog kapitala, kao i njegovom daljnjem proučavanju, i u teoriji i u empirijskim istraživanjima.

Znanstvene spoznaje Pierrea Bourdieua zaslužne su za suvremeno poimanje društvenog kapitala te je on u drugoj polovici 20. stoljeća proširio dotadašnja znanja o klasama, elaborirajući tri vrste kapitala koji određuju mjesto pojedinca ili grupu na ljestvici društvene hijerarhije, odnosno kako ga on naziva, položaj koji pojedinac zauzima u društvenom prostoru (Backović, 2018). Bourdieu je uveo tipologiju kapitala u društvenim znanostima te on razlikuje ekonomski, društveni kapital i kulturni kapital. Kako bi se razumjela njegova podjela kapitala, potrebno je kapital kao takav definirati. Prema Schwartz (1997), kapital je svaki resurs koji može biti koristan u društvenom svijetu, koji se može razmjenjivati i koji donosi profit onom pojedincu koji ga posjeduje.

Ekonomski kapital podrazumijeva posjedovanje materijalnih resursa, kao što su osobna novčana primanja i financijski kapital (Schwartz, 1997). Društveni kapital se odnosi na posjedovanje te raspoloživost društvenih veza, odnosno umreženost nekog pojedinca kroz definiranu i trajnu mrežu više ili manje insitucionaliziranih veza uzajamnog pomaganja i priznavanja (Schwartz, 1997). Drugim riječima, društveni kapital čine svi oni resursi koji su nam na raspolaganju bilo direktno ili indirektno kroz prethodno izgrađene mreže poznanstava. Naposljetku, kulturni kapital predstavlja inkorporirana znanja, ukus i ponašanje pojedinca te se također odnosi na posjedovanje kulturnih dobara kao što su knjige i umjetnička djela. Odnosi se i navlastita postignuća unutar institucionalizirane mreže kao što je obrazovanje i/ili akademske sredina, te se institucionalizirani kulturni kapital manifestira u obliku akademskih titula i postignute razine formalnog obrazovanja (Schwartz, 1997).

Bourdieuovim najznačajnijim i najpoznatijim doprinosom sociologiji smatra se njegova knjiga *Distinkcija* iz 1979. godine u čijem je središtu bilo proučavanje kulturnog

kapitala tadašnjeg francuskog društva. Međutim, budući da će se ovaj rad fokusirati na društveni kapital i empirijsko istraživanje koje je provedeno u sklopu izrade ovog rada, vrlo je važno spomenuti sociologe koji su dali važan doprinos daljnjem razvoju teorija društvenog kapitala. Najvažniji sociolozi koji su se bavili razradom koncepta društvenog kapitala su, uz Bourdieua, zasigurno američki sociolozi James Samuel Coleman i Robert D. Putnam. Budući da se radi o dva sociologa čija se znanstvena dostignuća smatraju nekim od najvažnijih u 20. stoljeću, valja predstaviti njihovo viđenje društvenog kapitala.

Društveni je kapital predstavljao nešto drugačiji koncept za svakog od tri spomenuta sociologa. Dok je Bourdieovo shvaćanje društvenog kapitala već definirano, trebalo bi istaknuti kako je društveni kapital za Colemana i Putnama imao razmjerno drugačije značenje. Prema Colemanu (1988, prema Portes 1998) društveni se kapital proizvodi u društvenim strukturama, proizvode ga akteri (pojedinci) te oni grade odnose s drugim akterima na temelju određenih očekivanja koja proizlaze iz međusobnih odnosa u kojima postoji neki reciprocitet, odnosno međuljudskih odnosa temeljenih na „usluzi za uslugu“. Prema Colemanu, društveni kapital dovodi do stvaranja ljudskog kapitala (Portes, 1998) S druge strane, Putnam definira društveni kapital kao skup kulturnih odlika koje stvaraju i održavaju međusobno povjerenje i suradnju između članova neke društvene zajednice (Štulhofer, 2005). Iako će se ovaj rad fokusirati na Bourdieuovo shvaćanje društvenog kapitala, bilo je važno spomenuti različite teorijske pristupe tom konceptu kako bi se dobio uvid u kompleksnost koncepta društvenog kapitala. Uzmu li se obzir ta tri različita viđenja društvenog kapitala, mogu se primijetiti neke odlike koje su zajedničke svim trima teorijskim pristupima: sva tri teoretičara stavljaju naglasak na društvenu koheziju, te koncepte koji je karakteriziraju, poput normi uzajamnosti, povjerenja i mreže povezanosti (Putnam, 1993 prema Žagar, 2017).

Što se tiče empirijske literature vezane uz studentska iskustva za vrijeme pandemije, Agencija za znanost i visoko obrazovanje provela je istraživanje na temu *Izazovi u visokom obrazovanju za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 i socijalne izolacije: iskustva i potrebe djelatnika visokih učilišta i studenata*. Podaci dobiveni istraživanjem ukazuju na to da većina studenata nije zadovoljna provedbom i kvalitetom online nastave, te da ista vrši veće opterećenje nego nastava u normalnim uvjetima. S druge strane, većina je ispitanika iskazala kako je vrlo zadovoljna ili zadovoljna vlastitim digitalnim kompetencijama, te da nisu imali problema vezanih uz tehnologiju što nije bio slučaj u ovom završnom radu jer će rezultati otkriti da su studenti imali tehničkih poteškoća. Nadalje, kada su ispitanici upitani o trenutcima kada su se susreli s poteškoćama tijekom online nastave, razmjerni broj studenata je istaknuo kako su dobili podršku od nastavnika, međutim naglašavaju kako je izostala

psihološka pomoć. Psihološka pomoć se u kontekstu online nastave odnosila na razumijevanje nastavnika u trenucima poteškoća te su izrazili kako je potrebna bolje organizirana pomoć studentima, kao što je traženje povratnih informacija o kvaliteti nastave (Bezjak i sur., 2020).

Istraživanje „*Student life during the Covid 19 pandemic lockdown: Europe-wide insights*“ iznosi spoznaje da je pandemija promijenila mnoge aspekte života studenata od radnih uvjeta do slobode kretanja (Doolan i sur., 2020). Ispitivani su studenti koji studiraju u Europi te su rezultati bili podijeljeni u šest tematskih blokova: akademski život, mreža socijalne potpore, emocionalno stanje, vještine i infrastruktura učenja od doma, životne okolnosti i prilagodba studenata na pandemiju (Doolan i sur., 2020). Za istraživanje prikazano u ovom radu zanimljivi su nalazi o društvenom kapitalu studenata koji pokazuju da su se studenti najčešće obraćali članovima bliske obitelji u vezi zabrinutosti zdravljem i strahom od zaraze koronavirusom. Također, u nalazima se moglo primijetiti da su se međuljudske interakcije ispitanika provodile s članovima obitelji i bliskim prijateljima, iza čega su uslijedile kolege sa sveučilišta (Doolan i sur., 2020). Ispitanici koji su provodili razdoblje pandemije sa svojim obiteljima, izrazili su veći društveni kapital, odnosno porast istoga za vrijeme pandemije, dok su studenti koji su živjeli u studentskom smještaju s cimerima izrazili niži društveni kapital.

Nadalje, istraživanje koje je pružilo dubinski uvid u adaptaciju studenata za vrijeme pandemije uzrokovane koronavirusom pod nazivom „*Portuguese higher education students' adaptation to online teaching and learning in times of the COVID-19 pandemic: personal and contextual factors*“ proveli su 2021. godine Maria Assunção Flores i suradnici. Jedan od temeljnih ciljeva istraživanja bio je istražiti koji su faktori uzrokovali to da se neki studenti bolje prilagode novonastaloj situaciji i online načinu održavanja nastave, a da se neki studenti slabije prilagođavaju. Rezultati istraživanja su pokazali kako je temeljni faktor koji razlikuje studente koji su se dobro prilagodili i studente koji se nisu dobro prilagodili, zapravo njihovo osobno uvjerenje kako su kompetentni usvojiti novi način online učenja i obavljanja studentskih obaveza. Dakle, stupanj prilagodljivosti i autonomije studenata je u značajnoj mjeri utjecao na prilagodljivost novonastaloj situaciji. Nadalje, rezultati su ukazali na to da su studenti koji su prethodno bili u doticaju sa online nastavom značajno bolje prihvatili novonastalu situaciju i snažili se u njoj. Ukoliko su bili prethodno izloženi online metodama nastave, studenti su doživjeli manju razinu stresa i tjeskobe u periodu tranzicije s obrazovanja „lice u lice“ na online obrazovanje. Također su postigli više rezultate na ispitima te postigli veći prosjek ocjena na kraju akademske godine. Dakle, istraživanje je pokazalo kako su

prethodna iskustva studenata od iznimne važnosti u kontekstu prilagodbe i uspješnosti prijelazka na online način rada.

Uz koncept društvenog kapitala Pierrea Bourdieua, svi su prethodni radovi pomogli i poslužili u definiranju problematike kojom će se ovo kvalitativno istraživanje baviti i postavljanju temeljnih istraživačkih pitanja koja će biti iznijeta u nastavku ovog rada.

3. O istraživanju

3.1 Tema i istraživačka pitanja

Tema ovog rada je iskustvo studiranja za vrijeme pandemije, s naglaskom na to tko i na koji način pruža studentima podršku tijekom COVID-19 pandemije. Postavljena su sljedeća istraživačka pitanja.

1. Što se promijenilo u iskustvu studiranja od početka pandemije?
2. Koji su akteri i kako bili podrška u nošenju s promjenom?

3.2. Metoda i uzorak

Za potrebe ovog rada korišten je kvalitativni pristup jer omogućava dublji uvid u iskustva promjena u studiranju za vrijeme pandemije COVID-19, ali i studentske mreže potpore. Metoda korištena u prikazanom istraživanju je metoda polu-strukturiranog intervjua koja omogućava fleksibilnost u komunikaciji između istraživača i sugovornika. Korištenje polu-strukturiranog intervjua omogućuje postavljanje pitanja koja nisu unaprijed određena protokolom (Goodwin i Horowitz, 2002). Prije provođenja intervjua izrađen je protokol koji se slijedio tijekom intervjuiranja, ali su se i postavljala druga pitanja.

Uzorak istraživanja su činile 4 sugovornice i 1 sugovornik (Prilog 1), svi studenti diplomskog studija Sveučilišta u Zadru. Tri sugovornika su studenti sociologije, jedan talijanistike te jedan učiteljskog smjera, a raspon njihovih godina je od 22 do 24. Prije provođenja intervjua sugovornicima i sugovornicama je objašnjena svrha istraživanja te su svi dobili i pročitali Obavijest o istraživanju (Prilog 3) i potpisali Suglasnost o sudjelovanju u istraživanju (Prilog 2). Sudionici/-ice bili su obavješteni o njihovim pravima kao što su mogućnost prekida intervjua ili pak mogućnost neodgovaranja na neka pitanja zbog osobnih razloga. Imali su slobodu odabrati žele li da se intervju provede uživo ili online te su 4 bila provedena online preko aplikacija Ms Teams i Zoom, a jedan uživo, na mjestu prilagođenom

za razgovor kako bi se sugovornik mogao opustiti i skoncentrirati. Također, sugovornici su mogli sami odabrati žele li da kamera tijekom intervjua bude upaljena ili ugašena te su svi odlučili da žele imati ugašenu kameru.

Intervjui su se proveli u razdoblju kroz mjesec travanj 2021. godine. Raspon trajanja intervjua je od 30 minuta do 52 minuta. Intervjui su transkribirani od riječi do riječi, zatim i kodirani. U kvalitativnom istraživanju postoje tri vrste kodiranja: deskriptivno, tematsko i analitičko (Richards, 2009:96). U ovom istraživanju korištena je strategija kodiranja koje je bilo podijeljeno na deskriptivne i tematske kodove.

4. Rezultati i rasprava

U ovom dijelu rada prikazuju se rezultati istraživanja, tj. analiza materijala koja je dovela do identificiranja tematskih kodova. Rezultati istraživanja su podijeljeni u 2 cjeline te se u svakoj saznaje srž onoga što su sugovornici otkrili, a da je vezano uz iskustvo studiranja za vrijeme pandemije i o mrežama potpore studentima za vrijeme COVID-19 pandemije.

4.1 ISKUSTVA ONLINE STUDIRANJA

4.1.1 STUDIRANJE OD DOMA – OMETANJE OBITELJI I TEHNIČKI PROBLEMI

Od početka pandemije studenti su doživjeli različite promjene. Jedna od tih promjena im je bila što su se vratili kući.

Promijenilo se dosta toga budući da sam kod kuće trenutno, a inače kod kuće idem samo za praznike. To mi je malo čudno jer nisam bila dosta dugo tu i viđan neke ljude koje nisan dosta dugo vidila, s kojima se nisan dugo čula i mogu reći da mi je nedostaje život u Zadru jer san navikla biti tamo i na ljude tamo. (SARA)

Najveća promjena je u tome šta sada često zaboravim da imam predavanja jer sam kući pa onda totalno izađem iz štosa i ako ne pogledam raspored uglavnom zaboravim i prominilo se to da više nisan u Zadru nego san kući pa me dosta ometaju roditelji i kućni ljubimci. (MAJA)

Kao što se može vidjeti iz priloženih citata, povratak kući je za Saru rezultirao promjenama u društvenom životu. Za Maju je ta promjena uključivala ometanje ukućana. Ometanje od strane obitelji spominjali su i drugi sugovornici/e. Studenti se, čini se osjećaju produktivniji u Zadru nego u rodnom gradu s obzirom na to da su svi rekli da im je boravak kući predstavljao problem. Sljedeći citati to ilustriraju:

Većinu vremena sam u Zadru, nisam kod kuće jer sam produktivniji u Zadru nego u rodnom gradu, odnosno kod kuće sa svojim. (LUKA)

Trenutno živim sama u Zadru, u svom stanu kao studentica, idem doma onako po potrebi, jedanput tjedno, možda malo rjeđe. Nekako lakše mi je biti u Zadru jer imam osjećaj da puno više toga napravim nego doma, doma uvijek nekakve smetnje i neman toliko vremena baš obavljati sve za faks. (LAURA)

Moran priznat da mi je puno teže biti kući, mislim lipo mi je jer sam s obitelji i mogu cijeli dan biti sa svojim psom, ali opet nemam baš vremena jer imam puno toga napraviti za faks, a kući mi je to teško jer nisam skoncentrirana kao i u Zadru. (IVA)

Svi sugovornici navode da im je u vezi boravka u obiteljskom domu problem nedostatka svog prostora kao i već spomenuto ometanje ukućana.

Užas (smijeh), neman uvjete kod kuće. Prije sam imala super uvjete, imala sam svoju sobu, radni stol, cili kat za sebe međutim to se promijenilo. Kako sam ja otišla došla je brat, sad su se moji nešto i uselili na kat i neman više svoj radni stol, imam sobu, ali neman stol jer su napravili izmjene po kući. Neman radni prostor, a i ja kad dođem doma praktički sam na izletu, svi su oko mene i tili bi se družiti i pijemo kavu šest puta dnevno, a kad živim tamo mogu to sve nekako jer in kažen da imam 12 sati faks nemojte me dirati u sobi san, ali onda mama upadne da je ručak, tata upadne ajmo piti kavu. (LAURA)

... nas živi puno tu i buduću da u sobi neman baš prostor za pisanje, a glupo mi je biti u dnevnom boravku. Često i kad sam u sobi oni mi uđu u sobu čak i za vrijeme ispita, tako da definitivno neman mira, fali mi taj prostor gdje se mogu posvetiti nečemu, uvijek neko nešto radi i smeta mi i ako sam u sobi čujem sve tako da mi je to problem jer neman mira, pa čak ni za vrijeme ispita(smijeh). Kad živiš s više ljudi ne možeš nekome zabraniti da ulaze u sobu i tako. (smijeh) (MAJA)

Kao što se može uočiti iz priloženih citata, ometanje od strane obitelji studentima priječi posvećenost studiju. No, kao nedostatak studiranja iz obiteljskog doma studenti također

spominju niz tehničkih problema, kao što su “štekanje mikrofona”, “prekid internetske veze”, “problemi s internetom”.

... jedino što malo mikrofona šteka osobito ako sam na Zoom-u pa automatski malo teže sudjelovati. Baš danas sam imao jedno predavanje gdje sam želio nešto reći i morao sam leći na laptop da me profesorica čuje... (smijeh) I u sklopu jednog kolegija, radili smo power point prezentacije gdje smo trebali staviti zvuk, kao svoj glas i onda čovjek samo klikne i čuje glas i meni nisu radile slušalice ni mikrofona i to sam pokušavao onako 20 puta i nije išlo i samo što nisam počeo plakati, a do sutra trebam to predati, a ne ide i još to radim u timu i drugi onda ovise o meni, onda sam poludio... (LUKA)

Pa budući da kad je jako loše vrijeme i kad je nekakva oluja, kad puše bura i grmljavina, prekida se internetska veza i izbaci me s predavanja i ne mogu pratiti nastavu i kad su radovi neki opet ne mogu pratiti nastavu, ali imamo profesore koji su razumni i ne stvaraju probleme. Ali imamo dosta problema s internetom. (SARA)

4.1.2 POZITIVNI I NEGATIVNI ASPEKTI ONLINE STUDIRANJA

Sugovornici imaju drugačija mišljenja o online studiranju, nekima online nastava odgovara “Meni se osobno sviđa jer sam u mogućnosti raditi više stvari, mogu zarađivati, mogu si organizirati dan.” (IVA), dok neki misle da se tako ne može studirati “Nismo došli na faks, nema te same zgrade faksa. Možda će budućim generacijama biti normalno studirati online jer je to negdje u svijetu normalno, ali ja sam pobornik tradicionalne škole. Ovo sve mi je na neki način amaterski, ne može mi sve biti online, tj. čitavu godinu imati online. (LUKA).

Opisali su i koje su za njih razlike između online i uživo nastave. Kao prednosti navode uštedu vremena jer se ne moraju spremati, uštede si novac dok kao negativne aspekte navode to što su previše pred laptopom i bez direktnog kontakta s vršnjacima. Sljedeći citati to ilustriraju:

Po meni je glavna razlika to što smo kad je nastava uživo prisiljeni doći na faks, a dok je online samo možemo upaliti na laptopu i možemo raditi nešto drugo dok traje predavanje. Nastava uživo je puno kvalitetnija i disciplinarnija smo dosta jer znamo da moramo ići na faks.

I velika prednost nastave uživo je to što smo s ljudima, idemo na kavu, na menzu, prisutna je doza socijalizacije dok kod online nastave nije. (SARA)

Meni je to okej jer mi se nekad ne da ujutro ustati i ići na predavanje, ovako slušam preko laptopa. Sve ima svoje posebitosti, ja nisam tip koji bi cijeli dan bio za laptopom, ali mi nekad dobro dođe pa mi je lakše biti online. (LUKA)

Pozitivno je to što uštedim vremena, ne gubim vrijeme na spremanje, na trčanje na predavanje, ne moram se buditi ranije, uštedim si novaca. Pozitivno je što je opuštenije atmosfera jer ako ne želim sudjelovati u predavanju ne moram, isključim zvuk, mikrofona. (LAURA)

4.1.3 SUBJEKTIVNA PROCJENA PRILAGODBE

Studiranje izvan prostorija Sveučilišta značila su i prijelaz na online nastavu. Reakcije na online nastavu bile su raznolike. S jedne strane, takav oblik nastave je opisan kao stresan i zahtjevan s obzirom na količinu vremena provedenu ispred ekrana. Primjerice, studenti su opisivali online nastavu kao “tlaka”, “stresno”, “manje produktivan” te se iz njihovih opisa može zaključiti da im ne odgovara takva nastava. S druge strane, online nastava omogućuje obavljanje više poslova odjednom, tj. uštedu vremena.

Paa, nastava je sve online, skakanje s jednog teamsa na drugi ili na zoom, hmm.. prije pandemije sam išao u knjižnicu, tamo sam sve radio, od zadaća do učenja i bio sam puno produktivniji tamo, no kako je počela korona time odnosno pandemija većinu svog vremena provodim u stanu gdje sam manje produktivan... (LUKA)

Imam nekakav organizirani raspored u glavi, ali mi bude tlaka kad moram cijeli dan biti na laptopu i onda to loše utječe na mene i glava me boli, a praktički nisam ništa napravila. (MAJA)

Pa online je nastava sada i bila je prošle godine skoro cili semestar, moramo biti pred laptopima ili na mobitelu, ne moram ići fizički na faks šta je super jer nismo ograničeni

prostoron. Ja oden do dućana dok slušan predavanje, uvijek san u nekom pokretu, ali je stresno jer je toliko toga i nemaš pojma kad je šta u koju uru... (IVA)

Kad je u pitanju prilagodba na online način studiranja uglavnom su složni da su se uspjeli prilagoditi osim jednog sugovornika koji je rekao da se minimalno prilagodio. Kod nekih sugovornica se moglo primijetiti kako sretno odgovaraju na to pitanje, zadovoljne time što su su prilagodile. Razlog minimalne prilagodbe sudionik objašnjava nedostatkom “sociološkog rituala”, tj. njemu nedostaju fizički odlasci na predavanje, druženje s kolegama, razgovor s profesorima na predavanju i rasprave.

Pa nemam tog osjećaja da studiram, ono, ne vidiš kolege, svi imamo ugašene kamere, imaš osjećaj da ako nešto kažeš na predavanju da ništa nisam rekao, kao da govorim zidu. Fali sociološki ritual, di ti odeš na predavanje, sjedite na klupi, digneš ruku, nešto kažeš, nekakva rasprava, ovako se gubi osjećaj da studiraš. Fali te čitave scene, osjećaj da si student i da si na predavanju i to otežava prilagodbu i osuđeni smo na ekran koji ničem ne služi i to sve je malo depresivno, pesimistično jako. Nije to studiranje. (LUKA)

Da (ushićeno), sad već znam na čemu moram biti, na čemu triban sudjelovati, tako da san se prilagodila iako mi je još uvijek čudno to sve. Imam nekakav organizirani raspored u glavi... (MAJA)

Jesan, uspijevan sve to nekako da bude funkcionalno, međutin organizam se nije prilagodija jer 8 sati buden prid laptopom jer iman puno predavanja po par sati i jednostavno moran bit prid laptopom, moran doslovno varat i reć da ne mogu imat uključenu kameru i da mi ne radi samo da bi mogla ručat, da bi mogla prošetat, tako da ono, jesan se prilagodila uz neke svoje navike rada. (LAURA)

Pa mislim da jesam, da sam se prilagodila na online način studiranja, ne mogu uopće više zamisliti da iden na faks i kako bi to izgledalo da moram boraviti samo u toj jednoj prostoriji. (SARA)

Kad su pitani što im je sve pomoglo u tome da se prilagode online nastavi odgovor je uglavnom bio da su se s vremenom prilagodili, da su se jednostavno naviknuli na takav način života, online nastava im je postala “rutina”, “stvar navike”.

Pa to sve s vremenom dođu, kad opet krene uživo bit će mi čudno, ali za tjedan dana bi se navikla na to. Postalo mi je dio rutine bit na online predavanju, mislin da je to sve stvar navike, nema baš nešto što bi pomoglo da se naviknem. (IVA)

Prilagodiš se u psihi i u glavi odjednom, shvatiš da je to tako i da se to neće promijeniti i da drugačije ne možemo. (SARA)

Kao što se vidi iz priloženih citata, Sari i Ivi je prilagodba na online nastavu bila jednostavnija nego Luki koji kaže da su njemu važni sociološki rituali jer tako ima osjećaj da studira, dok je Ivi i Sari svejedno, tj. rituali im ne predstavljaju važnost već su se prilagodile na trenutnu situaciju.

4.2 IZVORI PODRŠKE

4.2.1 SMANJENI DRUŠTVENI ŽIVOT I ODNOSI S PRIJATELJIMA

Jedna od promjena studentskog života za vrijeme pandemije koju su intervjuirani studenti izdvojili je smanjeni društveni život. Laura i Sara su upotrijebile riječ “depresivno” kako bi opisale svoje emocionalno stanje zbog otuđenosti od prijatelja i kolegama studiju.

Većina cura s kojima se družim su u gradovima di studiraju pa se ne vidimo nego čujemo samo priko poruka. U doba korone više s ljudima komuniciran priko raznih društvenih mreža i slabo se socijaliziram s ljudima jer je korona i ne vidimo se baš uživo i mislin da je to ljudima utjecalo na psihi. Zna me nekada hvatat depresija i želin ić u Zadar, otić od kuće, nekako zatvorilo nas je u kuće, pogotovo sad kad nisu radili kafići. Mi smo navikli ić na kave svaki dan i bit s ljudima svaki dan... (LAURA)

... osjećam se usamljeno, paa ne mogu reći usamljeno nego depresivno jer ti ipak fali onaj razgovor s kolegama prije predavanja, poslije predavanja, nekad otići na kave za vrijeme pauza, onaj osjećaj da negdje pripadaš i da znaš da zapravo studiraš jer ovako imam osjećaj da sam u stanu i da su ta predavanja nešto što ja kliknem i gledam. Nije to studentski život, zapravo nikakav život, to je životarenje i zapravo to je to. Emotivno sam dosta lošije nego prije pandemije, mislim da smo to svi malo, sad sam čak i okej. (SARA)

Iz intervjua se može zaključiti kako je direktni kontakt s drugim studentima važan i Maja navodi kako joj je društveni život “pao na nulu”. Iako kontakte s kolegama na studiju održava online, zbog gubitka direktnog kontakta nije joj “ugodno emocionalno”.

U početku je bila karantena i prije korone, tj. prije karantene je bilo sve super, tu mi je bila ekipa s faksa i družili smo se, stvarno je bija dobar studentski život, a sada... (uzdah) društveni život mi je pa na nulu, osim obitelji. Bilo mi je šokantno, ono, nije bilo baš dobro ni ugodno međutin online smo održavali kontakte, kao mi prijatelji, društveni život mi nije baš bajan i nije mi baš ugodno emocionalno zbog toga, izgubila sam veliku većinu društva... (MAJA)

Sugovornici su opisali kako su im se promijenili odnosi s prijateljima, tj. s kolegama za vrijeme pandemije, saznaje se kako su vrijeme provodili prije, dok je nastava bila uživo te kako sada održavaju kontakt za vrijeme online nastave. Također su pitani je li im teško što su na neki način izgubili odnose s kolegama i kako se nose s tim iz dana u dan. Najprije svi sugovornici ističu “kavu” kao važan element te se može zaključiti da im je odlazak u kafić s prijateljima jako važan, a otkako je počela pandemija to se promijenilo jer se ne viđaju.

Prije smo išli na kave, van, imao sam i veće društvo, to je bilo tipično studentsko društvo, išli bi negdje piti, družiti, šetati, a sada je sve to uži krug ljudi pošto sam izgubio neke prijatelje u međuvremenu. Jako mi nedostaje sve to, jer bi se svi sprdali, uvijek je bila opuštenu atmosfera, pričali bi o svemu. Imaš osjećaj da pripadaš nečemu, da si dio nečega, a sad je to sve kao da si sam, kao da niko drugi ne studira osim tebe. (smijeh) (LUKA)

Pa jesu jer u početku sam se družila s prijateljima s faksa, išle bi van, studentski život, kave. Svaki dan smo bile zajedno, pričale o svemu, o problemima. A sada smo izgubile kontakt jer su one išle svojim kućama, ja sam u Zadru. (LAURA)

O gubitku intenzivnih prijateljstava govori i Iva:

Je, puno mi je teško jer ono izgubila sam dio svog društva. Normalno da mi je teško jer se emocionalno osjećam gore, ne vidimo se, sami smo u tome. I one šta žive u istom gradu rijetko se viđaju jer je korona pa se nemaju di vidit. Tako da je, puno je teže. Izgubila sam dozu s prijateljima koja mi baš treba na toj emocionalnoj razini. (IVA)

Iako prethodni citati upućuju na oslabljena prijateljstva, intervjuirani studenti su ipak opisivali kako si međusobno pomažu s materijalima za studij, s ispitima i seminarima i iz njihovih odgovora se može iščitati da se to nije promijenilo jer su ostali kolegijalni kao i prije. Može se zaključiti da su im se razgovori sada sveli na teme vezane uz fakultet, a ne kao prije kada su pričali o svemu.

Ne vidimo se toliko jer je teško uskladit raspored i ne čujemo se, ne pričamo i onda malo izgubimo taj odnos i sad nam je tema samo faks. Samo pričamo jesmo li napravile sve, šta imamo, nije toliko da pričamo o privatnim stvarima. Prije smo bile povezanije i puno smo više bili na nekoj razini prijateljstva i podrške, a sad je više ta razina vezana uz faks. (LAURA)

To je jednako ka i prije, uvijek smo jedna za drugu kad je faks u pitanju, pomažemo si. Uvijek komentiramo, šaljem si sve međusobno, pričamo. To mi puno znači jer mi olakšava studiranje jer znan da imam nekog kome se uvijek mogu obratiti i pitati šta treba, di smo stali i tako. To se nije puno promijenilo osim šta sad pričamo preko whatsapp, a prije bi pile kavu, bilo je lakše tako na kavi, al eto (smijeh). (SARA)

A što se tiče materijala uvijek ima neko ko napravi skripticu pa pošalje i domaće zadatke imamo na tjednoj bazi pošaljemo si. Kolegijalne smo jako i pomažemo si međusobno, tako da što se toga tiče to jako dobro funkcionira. (MAJA)

Iz prethodnih citata možemo zaključiti da je situacija s pandemijom dovela do nedostatka bliskosti i otuđenosti, da sugovornicima nedostaje fizički kontakt, da su im se odnosi sveli poglavito na studij, ali da i dalje postoji podrška među kolegama u vidu izvršavanja studijskih obveza. Kolege su izvor resursa za uspješno studiranje i taj se odnos čini se održao usprkos prijelazu na online studiranje.

4.2.2 VAŽNI DRUGI

Prethodni dio rada je otvorio pitanje podrške studentima za vrijeme studija. U ovom dijelu se ta tema razrađuje odnosno, prikazuje se tko sve sugovornicima pomaže da prebrode izazove online studiranja. Osobe koje navode kao podršku su kolege sa studija, spominju neke profesore kao izvor podrške te druge prijatelje s kojima ne studiraju. Kada je riječ o obitelji

saznajemo da neki studenti zapravo nisu dobili od obitelji onu količinu podrške koja im je bila potrebna, ali i da su se neki od njih zblížili s obitelji u odnosu na prije.

Što se tiče obiteljske podrške, sugovornici su rekli da su im se promijenili odnosi s obitelji tijekom pandemije. Za neke su te promjene inicijalno bile pozitivne, neki sugovornici su se počeli više družiti s obitelji, tj. više vremena provoditi s njima *“U početku san se više družila sa svojima, gledali bi tv, igrali karte, nešto kuhali, igrali društvene igre samo da nam vrijeme prođe. Sada kad je toplije vrijeme više sjedimo na terasi, pričamo, pođemo na selo u šparoge ili tako nešto. A šta se tiče prvog lockdowna stvarno je bilo svakakvih aktivnosti, više smo se družili obiteljski i bili smo u većoj interakciji jer nije baš da se inače tako sastane smo svi skupa i to nam je bilo novo i bilo nam je čudno šta smo u kući svi po cijeli dan”*. (IVA)

U Ivinom slučaju, kako je vrijeme prolazilo došlo je i do tenzija.

Ja san bila u svom nekom điru, radila san, izlazila, išla na putovanja, nisan dugo bila doma i onda je došla ta karantena i to je bilo stresno. U početku je bilo super, kao vratila san se doma, ali onda su počela neslaganja rasporeda jer bi ja išla u ponoć nešto jest jer san taj dan cili provela prid laptopom i nisan imala kad jest onda bi svi šta si budna, šta se dižeš. Triba mi je moj mir na koji san navikla, nas doma ima 5, nije mi bilo ugodno i bila san praktički na ratnoj nozi sa svima. (IVA)

Kao i Iva, Sara spominje obiteljske sukobe:

“Definitivno, nekako, kad živiš s više ljudi dolazi do sukoba na dnevnoj bazi. Tako kad nekog potjeran iz prostorije naljute se na mene a ne razume da mi treba mir za učenje. Općenito u doba karantene više dolazi do sukoba jer smo svi stalno kući, svakome sve živo smeta. (smijeh) Još su moji baš korona paničari pa su govorili nemojte nigdje ići i tako... Cijela ta situacija je bila stresna pa smo se tako i ponašali” (SARA)

O studiranju iz obiteljskog doma kao “stresnom” govori i Laura.

Pa nisu imali baš razumijevanja jer je i brat u osnovnoj na online, mama učiteljica isto radi online, tata tad nije moga ići na teren radit pa je bija doma, a ja san došla nakon tri miseca. Ja iman svoje radne navike, svoj ritam, oni imaju svoj. Prvo oni se žele družiti sa mnon i ne

razume da ne mogu cili dan sidit s njima i pit kavu nego mogu samo kad ja iman slobodno, drugo ne razume ozbiljnost jer je meni moj faks broj jedan, a njima je faks kao osnovna škola jer ne vide kolko ja radin, kolko učin. Tako da u početku nisu imali razumijevanja i olako su shvaćali, a meni je stres samo rasta, niko te ne razumi, sam si na selu, život mi se okrenija za 180 tako da mi je psihičko stanje bilo katastrofa, to je bilo lani kad je počela prva karantena. (LAURA)

Može se zaključiti da se obiteljska dinamika mijenjala. Za Ivu su u početku odnosi bili odlični dok je kasnije dolazilo do sukoba i tenzija. Iz prethodnih citata se vidi da za intervjuirane studentice obitelj nije bila izbor podrške jer nisu imali razumijevanja za njihovu potrebu za fokusiranjem na studij.

Nadalje, sugovornici su kao izvor podrške naveli i neke profesore pa su tako opisali kako im se promijenio odnos s profesorima u odnosu na prije pandemije. Svi sugovornici su opisali kakvu motivaciju im pružaju profesori. Riječi koje koriste kako bi opisali da su im profesori potpora su “blaži”, “izlaze u susret”, ”imaju razumijevanja”.

Kad je nastava bila uživo mogu reći da su profesori bili nekako udaljeniji od nas, održali bi predavanje, zadali bi zadatak i to je bilo to. Onda je došla ta online nastava i bili su zatečeni u početku, stalno bi slali poruke, nisu znali šta rade. Slali su milijun obavijesti na sve platforme, nismo imali pojma šta se dešava, bili su bačeni u vatru i nisu znali kako upravljat situacijom. Nama nije bilo lako jer in se nismo mogli obratit, nismo imali neki kontakt s njima međutin svi smo se uvježbali u toj online nastavi, uvježbali su i način rada priko platformi, gledamo se priko tih kamera. Stalno smo i priko maila u kontaktu i čak smo se više povezali dok je ovako online. Na predavanju se samo potpišemo, on ni ne zna jesmo stvarno bili ili ne, a sada nekako iman osjećaj da sve primijete. Ova online komunikacija u početku je bila očaj, nismo znali di smo ni oni ni mi, a sada je dosta dobra i kvalitetna, oni nas stalno pitaju kako smo, jel stignemo sve... Dobro smo se povezali, profesori su nam tu dobra podrška i tu su za nas i imaju razumijevanja. (MAJA)

Sad su baš postali blaži i u smislu ispita i seminarskih radova, literature. Neki nastavnici su nam sad čak i skenirali literaturu jer znaju da nismo u Zadru, stvarno više izlaze u susret i imaju više razumijevanja. (SARA)

Pa kako koji profesor, neki nisu nimalo motivirajući, a na ovom drugom odjelu me motivira jedna profesorica jer predaje kolegij koji mi je jako zanimljiv. Kad se usporede u odnosu na nastavu uživo mislim da su blaži sada, imaju razumijevanja, kadri su pomoć, imaju razumijevanja za naše probleme s kojima se susrećemo za vrijeme online nastave, sad su kako se kaže “široke ruke”. (LUKA)

Neki sugovornici su mišljenja da su oni profesori koji su uživo dobri, dobri i online te navode kako za neke imaju “pozitivne primjere” dok su neki “katastrofa”.

Pa stvarno imam pozitivnih primjera, ima onih koji su na sredini i onih koji su katastrofa. Pozitivni primjeri su oni profesori koji su shvatili online nastavu ozbiljno, nisu je shvatili kao nešto što će brzo proć i odma su se prilagodili, nastoje aktivirati studente na satu, prozivaju, traže neka mišljenja, zahtijevaju da su za vrijeme seminara kamere upaljene, ono, uključuju studente u svoj rad. Javljaju se, kažu kad je predavanje, pošalju link, kažu šta se očekuje od nas, daju materijale, i oni su primjer dobrih profesora koji su dali više nego što bi inače dali. Ima i onih profesora koji bi samo upalili teams, podijelili prezentaciju, možda postavili jedno pitanje i onda se to svodi na ništa. A ovi profesori što su online nastavu shvatili dosta neozbiljno, kao nešto prolazno, pa nisu ni materijale slali, nije bilo nastave sigurno mjesec dana dok nisu skužili da postoje neki online kanali s kojima se mogu poslužiti. (IVA)

Oni profesori koji su prije pandemije bili dobri profesori i dalje su dobri, a oni koji su bili loši takvi su i ostali. Mislim da kanal preko kojeg se odvija nastava ne mijenja kvalitetu nastave. (LAURA)

Važno je istaknuti da su neki profesori motivirali studente i da im je to uvelike olakšavalo studiranje. Kažu da su ih profesori motivirali organiziranošću i ukoliko su se profesori trudili.

Oni profesori koji su davali samo prezentacije samo bi to i pročitao, ne bi me zanimalo ništa drugo jer nije ni njih, a oni profesori koju se se stvarno trudili kod njih sam se trudio napisati dobre seminare, eseje, sudjelovati u raspravi jer logično ako su profesori bili motivirani onda će motivirati i studente jer su predani pa smo onda i mi predani. (LUKA)

Pa najviše njihova organizacija utječe na moju motivaciju jer kad su oni organizirani i postavljaju upute i kad poštuju rokove onda san ja odma motiviranija i organiziran si dan i

napravin raspored, a kad tog nema i kad se samo jave bezveze i ne postavljaju upute onda neman ni volje, ni motivacije, ne kužin di san i šta san i šta moran radit. (LAURA)

4.2.3 RAZGOVOR KAO OBLIK PODRŠKE

Iz prethodnih dijelova smo saznali da studenti podršku dobiju kroz razmjenu materijala s kolegicama i kolegama ili pak razmjenu informacija. Sljedeći citati to dodatno ilustriraju.

A ova obrazovna podrška koja dolazi od kolegica to je više ono, u istim smo govornima i izvlačimo se iz istih zajedno.(smijeh) (SARA)

Ima grupa na whatsappu di je velika većina kolegica s odjela i iako nismo u nekom bliskom odnosu, to su kolegice i onda stalno pišemo kad je predavanje, jel počelo, jel kasni ko. Tako je puno lakše i ta grupa mi nekako olakša i smanji taj stres bez obzira šta to nisu prijateljstva nego kolegijalnost, ali mi olakšava organizaciju. (IVA)

Kao važan oblik podrške izdvojen je i razgovor, bilo s prijateljima ili s profesorima. Studenti se međusobno “bodre”, “pričaju”, “žale” i na taj način se nose s tom situacijom u kojoj su se našli. Sljedeći citati ilustriraju emotivnu podršku koju studenti dobivaju:

Pa kroz razgovor, ovo emotivno najviše kroz razgovor, pričamo, u istoj smo situaciji više-manje. Bodrimo se ono možeš ti to, još godinu dana faksa, uskoro će to sve završit, uživaj i tako to. Kažemo si da će i pandemija kad tad završit i život će se nastaviti poslije toga normalno, tako da me to nekako drži. (SARA)

Pa međusobno pričamo šta nam se dešava, koje sve obveze moramo obaviti, pa se žalimo šta više ova oće, uglavnom ništa konkretno da se nekom jadan nego više pričamo i držimo se u korak s tim obvezama jer ih ima puno tako da moraš stalno nešto nekog pitat. Za ostale razbibrige da ne mislin da faks i stres tu su mi prijatelji, družimo se koliko možemo. (IVA)
Pa profesori dosta razgovaraju s nama, dostupni su za bilo što, možemo ih pitati što god nam treba. Možemo se čuti preko videopoziva da nam objasne sve što treba, prije bi rekli samo pošaljite mail, a sad su otvoreni i da se online vidimo i da snime predavanje. Nekako su za nas tu, baš im je stalo do nas i da se trude oko izvođenja te nastave. (LAURA)

5. Zaključak

Tijekom pandemije COVID-19 studenti su doživjeli razne promjene. Polu-strukturiranom metodom intervjua istražila sam što je sve ta promjena uključivala te tko sve i kako studentima predstavlja podršku u tom procesu. Promjene koje su studenti doživjeli su prelazak na online nastavu koji im je bio stresan jer se prije nisu susreli s takvim oblikom izvođenja nastave. Nadalje, promjenu koju su doživjeli je ta što su se vratili kući iz grada studiranja te su tako izgubili način života na koji su se naviknuli jer su se morali prilagoditi obiteljima. Iz rezultata se može zaključiti da im je obitelj više odmagala u studiju jer nisu imali mir u obiteljskom domu koji im je bio potreban te nisu imali razumijevanja za novonastalu situaciju. Također, studenti su se manje družili i izlazili s prijateljima te su većinu vremena provodili pred ekranima. Teško su se nosili s činjenicom da su se udaljili od kolega koji su izvor resursa za uspješno studiranje. Čarija je u svom radu *Značaj socijalne mreže adolescenata kod bježanja iz odgojnih ustanova* ustanovila da vršnjačke skupine za mlade predstavljaju izvor emocionalne podrške i razumijevanja, a to je bio slučaj i u rezultatima ovog istraživanja (Čarija, 2018).

Bourdieuov pojam društvenog kapitala polazište je ovom istraživanju. Društveni kapital čine svi oni resursi koji su nam na raspolaganju bilo direktno ili indirektno kroz prethodno izgrađene mreže poznanstva. (Schwartz, 1997). Intervjuirani studenti su podršku dobivali od prijatelja, kolega i nekih profesora. Resursi potrebni za nošenje sa situacijom u kojoj su se našli su s jedne strane emotivni: razgovor s drugim kolegama i profesorima i s druge strane logistički (informacije i razmjena materijala za studij). Može se zaključiti da su im prijatelji tj. kolege bili najveća podrška jer su se s njima mogli najviše poistovjetiti. Također, određeni profesori su im svojim razumijevanjem i organizacijom rada znatno olakšavali studiranje i djelovali motivirajuće. Svi sugovornici su rekli kako su se od početka COVID pandemije nadali da online način provedbe nastave neće dugo trajati i da će se sve brzo vratiti u normalu. Unatoč tome što su otuđeni od prijatelja i previše vremena provode pred ekranima prilagodili su se online nastavi, a to znači da im je i dalje teško, ali su se naučili nositi s tom situacijom.

6. PRILOZI

6.1 Popis sugovornika/ca

Sugovornik/ca	Spol	Dob	Mjesto/platforma/datum Održavanja intervjua	Vrijeme trajanja intervjua	Istraživačica
Luka	M	24	Ms Teams, 16.04.2021.	45 min	Katarina Marjančić
Laura	Ž	22	Ms Teams, 17.04.2021.	38 mn	Katarina Marjančić
Iva	Ž	23	Zoom, 25.04.2021.	52 min	Katarina Marjančić
Maja	Ž	22	Šibenik, 29.04.2021	40 min	Katarina Marjančić
Sara	Ž	24	Ms Teams, 30.04.2021	30 min	Katarina Marjančić

6.2 Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju
u svrhu pisanja završnog rada na Preddiplomskom studiju sociologije Sveučilišta u Zadru,
ak.god. 2020./2021.

Ime sugovornika/ce: _____

Istraživač/ica: _____

1. Pristajem sudjelovati u istraživanju. Obaviješten/a sam o pojedinostima istraživanja i o njima posjedujem odgovarajuće pisane i usmene informacije.
2. Ovlašćujem istraživača/icu da koristi podatke dobivene putem intervjua.
3. Potvrđujem da:
  - a) Da je moje sudjelovanje dobrovoljno i da razumijem da se mogu povući u bilo koje vrijeme bez navođenja razloga i bez ikakvih posljedica.
  - b) Podaci intervjua bit će korišteni isključivo u svrhu istraživanja.
  - c) Povjerljivost podataka zajamčena mi je prema etičkim pravilima znanstvenog rada.
  - d) Obaviješten/a sam da će intervjua biti sniman i transkribiran.
  - e) Razumijem da nijedan dio razgovora koji će biti korišten za publikacije neće sadržavati podatke koji bi mogli ukazivati na moj identitet.
  - f) Razumijem da će podaci iz razgovora (transkripti i audio snimke) biti sigurno pohranjeni na primjeren način.

Potpis _____ Potpis: _____
(Sugovornik/ca) (Istraživač/ica)

Mjesto i datum: _____

6.3 Obavijest o istraživanju

OBAVIJEST O ISTRAŽIVANJU

Poštovani/a,

Pozvani ste sudjelovati u istraživanju za potrebe pisanja završnog rada na Preddiplomskom studiju sociologije Sveučilišta u Zadru. Tijekom akademske godine 2020./2021. istraživanje provodi studentica pod vodstvom mentorice izv. prof. dr. sc. Karin Doolan, a tema istraživanja jest Mreža potpore i iskustvo studiranja za vrijeme pandemija COVID-19.

Intervju će biti sniman i transkribiran. Ako želite, moći ćete ga dobiti na uvid kako biste mogli utvrditi vjerodostojnost navedenih odgovora. Također, možete dobiti audio zapis našeg razgovora.

Vaš identitet i povjerljivost Vaših odgovora bit će u potpunosti zaštićeni. Vaš identitet će znati samo osoba s kojom ste razgovarali. U bilo kojim pisanim materijalima koji će se temeljiti na razgovoru s Vama, bit ćete predstavljeni pseudonimom. Ako želite, na uvid ćete dobiti izvještaj istraživanja, kao završni pisani rad u kolegiju.

Za bilo kakve daljnje informacije, možete me bez oklijevanja kontaktirati na broj mobitela:

_____ ili putem elektronske pošte _____.

6.4 Kodna lista

DESKRIPTIVNI	TEMATSKI
-produktivnost -odlazak kući -online nastava -smanjenje društva -ušteta vremena -emotivni život; osjećaj nepripadnosti, depresivnost	Promjena studentskog života
-minimalna prilagodba -manjak sociološkog rituala -gubitak osjećaja studiranja -pesimističnost -previše vremena pred laptopom -lošija organizacija	Prilagodba na online studiranje
-dijeljenje prostora -loši uvjeti	Ograničenja studiranja od doma
-kolege s faksa -cimer -prijatelji -obitelj -profesori	Podrška za vrijeme online studiranja
-motivacija -razgovor -poistovjećenost -međusobno pomaganje (kolege s faksa) -razumijevanje profesora -poboljšanje odnosa u obitelji -promijenjeni odnosi s prijateljima	Oblici podrške
-trud profesora motivirajuć -silazna putanja	Motivacija
-pozitivni: ušteta vremena i novca, opuštenija atmosfera, dostupnost materijala -negativni: nedostatak osjećaja studiranja, psihološki i obrazovno negativno, nedostatak ozbiljnosti, izgubljen osjećaj pripadnosti	Pozitivni i negativni aspekti online studiranja

6.5 Protokol intervjua

PROMJENA I IZVORI PODRŠKE U TOJ PROMJENI

1. Kako trenutno izgleda tvoj studentski život
2. Što ti se sve promijenilo zbog pandemije kada je u pitanju studentski život?
-Možeš li opisati kako se održava nastava za vrijeme pandemije?
3. Imaš li osjećaj da si se prilagodila na online način provedbe nastave? Što ti je sve pomoglo u tome?
4. Kakvi su uvjeti tijekom studiranja kod kuće?

MREŽE POTPORE KROZ VRIJEME

1. Možeš li navesti ljude koji ti pružaju podršku za vrijeme online nastave?
2. Ima li tvoja obitelj razumijevanja za tvoju situaciju vezano uz studij?
3. Kako ti je obitelj pomogla kad je počela online nastava?
4. Možeš mi reći kako su ti nastavnici pomogli? Kako su se profesori odnosili prema tebi vrijeme karantene, koliko su utjecali na tvoju motivaciju za učenje, kakvu podršku su ti pružali?
5. Kakvu ulogu imaju tvoji prijatelji i kolege sada, a kakvu su imali prije?
-Jesi li imao podršku od prijatelja, kako ste si međusobno pomagali oko predavanja, ispita i slično?
6. Možeš li opisati odnos s kolegama za vrijeme online predavanje i odnos prije, kada je nastava bila uživo?
7. Jesi li imao/la potrebu potražiti podršku studentskog savjetovališta, ako da kako su ti pomogli?
8. Jesu ti se odnosi za vrijeme karantene s prijateljima i obitelji promijenili? Kako su ti odnosi izgledali prije, a kako sada?

POZITIVNI I NEGATIVNI ASPEKTI PROMJENE TJ. ONLINE STUDIRANJA

1. Koje pozitivne strane online studiranja za tebe postoje?
2. Kako ti se sviđa takav način studiranja?
3. Jesi li imao/la poteškoća s online nastavom? Jesi li kompetentan/na za obavljanje online zadataka?
4. Možeš li navesti razlike u praćenju online nastave u odnosu na predavanja uživo?
5. Postoji li nešto što bi posebno istaknula vezano uz online studiranje? (težina, stres...)

7. Popis literature

1. AZVO (2020). "Izazovi u visokom obrazovanju za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 i socijalne izolacije: iskustva i potrebe djelatnika visokih učilišta i studenata na webinaru", <https://www.azvo.hr/hr/azvo-vijesti/2443-predstavljani-rezultati-istrazivanja-o-iskustvu-studiranja-tijekom-pandemije-koronavirusa-i-socijalne-izolacije>
2. Backović, Vera. "Doprinos teorije Pierrea Bourdieua analizi procesa gentrifikacije." *Sociologija i prostor*, vol. 56, br. 2 (211), 2018, str. 99-118.
3. Barada, V., Doolan, K.; Burić, I.; Krolo, K.; Tonković, Ž (2020). "Student life during the COVID-19 pandemic lockdown: Europe-wide insights": 1-69, <https://moodle.srce.hr/2020-2021/mod/resource/view.php?id=1455671>
4. Bezjak, Sandra, Đorđević, Mina i Plužarić, Željka (2020). „Izazovi u visokom obrazovanju za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 i socijalne izolacije: iskustva i potrebe studenata i djelatnika visokih učilišta“. *Za izdavača: prof. dr. sc. Jasmina Havranek, v.d. ravnatelj. Agencija za znanost i visoko obrazovanje,*
5. Čarija, Tončica. (2018). *Značaj socijalne mreže adolescenata kod bježanja iz odgojnih ustanova*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski studij. Diplomski rad.
6. David Swartz, *Culture and Power: The Sociology of Pierre Bourdieu* (Chicago: The University of Chicago Press, 1997).
7. Portes, Alejandro. "Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology." *Annual Review of Sociology*, vol. 24, Annual Reviews, 1998, pp. 1–24.
8. Reddy, Vasu (2020). „Perspectives from Sociology: The social life of a virus.“, *South African Journal of Science*, 116 (7-8): 1, http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0038-23532020000500011
9. Richards, Lyn (2009). *Handling Qualitative Data: A Practical Guide*. London: SAGE Publications, https://moodle.srce.hr/2020-2021/pluginfile.php/4782387/mod_resource/content/0/richards%2092-113.pdf
10. Turner, Bryan. *Social Capital, Inequality and Health: the Durkheimian Revival*. *Soc Theory Health* 1, 4–20 (2003)
11. Žagar, Tea. "Povezanost kvalitete života, mentalnog zdravlja i društvenog kapitala u zajednici." Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, 2017.